

İstiklâl Madalyalı Şair Necmeddin Sahir Silan'ın Şiirlerine Balkan Savaşları'nın Yansıması*

Onur BELLİ**

ÖZ

Balkan Türklerini yaklaşık beş asırdır bulundukları vatan topraklarından sürgün eden 1912-1913 Balkan Savaşları, ardında derin yaralar ve acılar bırakmıştır. Bu kutsal topraklar ve ulu amaç doğrultusunda verilen mücadele büyük bir felaketle sonuçlanmıştır. Bu anlamda Balkan Savaşları, Balkan topraklarını acıyla kaplayan, kanla sulayan ve binlerce sivil halkın ölümüyle sonuçlanan bir savaş niteliği taşımaktadır. Balkan Savaşları'nın yaşandığı 1912-1913 yılları arasında, binlerce asker ve sivil halk çatışmalar, salgın hastalıklar nedeniyle yaşamını yitirmiş savaşlar sırasında halk sefalet içinde kalmış ve Balkan Türkleri ilkel yollarla beş asırdır varlıklarını sürdürdükleri topraklarından sürgün edilmiştir. Türk tarihini derinden etkileyen, arkasında bir yıkım bırakan bu kanlı savaş ve Balkan Türklerine yapılan zulümler kaçınılmaz bir şekilde edebiyata yansımıştır. Ardında derin yıkım ve acı bırakan bu savaşın edebiyata yansıması düşünülemez. Bu açıdan 1912-1913 yıllarında Balkan Savaşları'nın Türk basınında kapladığı yeri görmek mümkündür. Ziya Gökalp, Aka Gündüz, Halid Fahri, Mehmet Âkif, Abdülhak Hamid ve Celal Sahir gibi birçok şair Balkan Savaşları'nı şiirlerinde konu edinmiştir. Balkanlar'da yaşanan zulümleri, şiirlerinde konu edinen şairlerden biri de Necmeddin Sahir Silan'dır. Yazı hayatına şiirler kaleme alarak II. Meşrutiyet döneminde başlayan Necmeddin Sahir Silan, hem Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemine hem de Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna tanıklık etmenin getirdiği birikimini şiir ve düzyazılarında dile getirmiştir. 1912-1922 yılları arasında şiirler kaleme alan Necmeddin Sahir Silan, şiirlerini dönemin önemli mecmua ve gazetelerinde yayımlatmıştır. *Rübâb, Donanma, Türk Duygusu, Büyük Duygu, Servet-i Fünûn ve İnci/Yeni*

1

* Bu çalışma, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında yapılan "Necmeddin Sahir Silan'ın Hayatı Ve Eserleri Üzerinde Bir İnceleme" adlı yüksek lisans tezinden yararlanılarak üretilmiştir.

** Doktora Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Balıkesir/Türkiye.

E-posta: onur.belli59@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-4628-7962.

DOI: 10.32704/erdem.2024.86.001

Makale Gönderim Tarihi: 29.11.2023 - Makale Kabul Tarihi: 31.05.2024 (Sanat ve Edebiyat Mk.)

İnci mecmuaları ve *Tasvir-i Efkar*, *Tercüman-ı Hakikat*, *Anadolu'da Yenigün* ve *İleri* gazeteleri bunlara örnek olarak gösterebilmektedir. Dönemin hafızasına yakından tanıklık etmiş olan Necmeddin Sahir'in şiirlerinde dönemlerde yaşanan savaşların, işgallerin ve halkı derinden etkileyen toplumsal olayların yansımaları görmek mümkündür. Bu bağlamda Necmeddin Sahir'in Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları, Çanakkale Savaşı, Kurtuluş Savaşı gibi Türk tarihinde önemli yer edinen savaşları şiirlerinde konu edinmiştir. 1912 yılında yazı hayatına başlayan 1912-1913 yılları arasında İstanbul'da gazetecilik faaliyetleri yürüten Necmeddin Sahir Silan, bu buhranlı yıllarda kaleme aldığı şiirlerinde Balkan Savaşları önemli yer tutmaktadır. Necmeddin Sahir, Balkan Savaşları sırasında harap olmuş şehirleri, insanların yaşadığı zulümleri kaleme aldığı şiirleriyle ölümsüzleştirmiştir. Bu çalışmada, Necmeddin Sahir Silan'ın hayatı, yazı hayatı hakkında bilgi verilecek ve Balkan Savaşları'nın *Tasvir-i Efkar* gazetesinde, *Donanma*, *Türk Duygusu*, *Büyük Duygu*, *Tan* mecmularında yayımlanan şiirlerine yansımaları incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Necmeddin Sahir Silan, gazeteci, şair, Balkan Savaşları, şiir.

A Poet with the Medal of Independence Necmeddin Sahir Sılan's Poems Reflection of the Balkan Wars***

ABSTRACT

Balkan Wars 1912-1913 expelled Balkan Turks from their homeland of approximately five centuries, left deep wounds, sorrows behind. Great struggle undertaken for these sacred lands, noble purposes ended in a colossal disaster. In this sense Balkan Wars possess the nature of a war that is characterized by pain, bloodshed, the death of thousands of civilian people covering Balkan lands with sorrow. During the years of Balkan Wars from 1912 to 1913 thousands of soldiers and civilians lost their lives due to conflicts and epidemic diseases. The people endured misery and Balkan Turks who had maintained their existence for five centuries through primitive means were forcibly expelled from their lands. This bloody war and the atrocities committed against Balkan Turks inevitably found their reflection in literature. In this regard it is possible to observe the place occupied by Balkan Wars in Turkish press during the years 1912-1913. Many poets including Ziya Gökalp, Aka Gündüz, Halid Fahri, Mehmet Âkif, Abdülhak Hamid and Celal Sahir addressed the Balkan Wars in their poems. One of poets who depicted the atrocities in Balkans in his poems is Necmeddin Sahir. Sılan began his literary career during Second Constitutional Period by writing poems. Witnessing both the final years of the Ottoman Empire and the establishment Republic of Turkey, he expressed the accumulated experiences of this period in his poetry and prose. Between 1912 and 1922, Sılan wrote poems published in prominent literary magazines and newspapers of the time, such as *Rûbâb*, *Donanma*, *Türk Duygusu*, *Büyük Duygu*, *Servet-i Fünûn*, *İnci/Yeni İnci*, *Tasvir-i Efkâr*, *Tercüman-ı Hakikat*, *Anadolu'da Yenigün* and *İleri*. Sılan having closely witnessed the memories of the era, reflected the wars, occupations and deeply affecting societal events in his poems. In this context, he addressed significant wars in Turkish history such as Turco-Italian War, Balkan Wars, Battle of Gallipoli, and War of Independence in his poetry. Starting his writing career in 1912, Sılan who engaged in journalism activities in Istanbul from 1912 to 1913, dedicated a significant part of his poems to Balkan Wars during these tumultuous years. Necmeddin Sahir immortalized the cities devastated during Balkan

*** This study was produced by making use of the master's thesis titled "Research on Necmeddin Sahir Sılan's Lifetime and Works" at Balıkesir University, Institute of Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature.

Wars and the cruelties experienced by people with his poems. This study will provide information about the life and literary career of Sılan and will examine the reflection of Balkan Wars in his poems published in *Tasvir-i Efkâr* newspaper, as well as in the magazines *Donanma*, *Türk Duygusu*, *Büyük Duygu*, and *Tan*.

Keywords: Necmeddin Sahir Sılan, journalist, poet, Balkan Wars, poem.

Giriş

19. yüzyıl ile yıkılma sürecine girmiş olan Osmanlı Devleti, büyük toprak kayıpları ve iç karışıklıklarla boğuşmak zorunda kalır. 19. yüzyılın hemen başlarında, 1804 yılında, Sırp lar tarafından başlatılan ayaklanma 1813'te Osmanlı Devleti tarafından bastırılmıştır. 1815 yılında tekrar ayaklanan Sırp lar, bu isyanın sonucunda 1817'de özerklik kazanmıştır. 1821 tarihinde Yunanlılar tarafından bir ayaklanma başlatılmış, 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nın kaybedilmesi sonrasında da 1830 tarihinde Yunanistan, Osmanlı Devleti'nden ayrılarak bağımsızlığını kazanan ilk Balkan devleti olmuştur. Osmanlı'nın Balkan toprakları üzerindeki hâkimiyetinin büyük ölçüde sarsılmasına asıl neden olan olay, Osmanlı Devleti'nin kaybı ile sonuçlanan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'dır. 93 Harbi olarak da anılan bu savaş Rusya'nın galibiyetiyle sonuçlansa da Rusya Balkanlar'daki emellerine tam olarak erişememiştir. 19. yüzyıl sonlarında gelindiğindeyse Balkan devletleri birbirleriyle Makedonya'yı kendi sınırlarına katmak için mücadele etmişlerdir. II. Meşrutiyet'in ilânı ile 1908 yılında, Balkanlar'daki hareketlilik artmış Bulgaristan bağımsızlığını duyurmuş ve Avusturya, Bosna-Hersek'i ilhak etmiştir. Balkan Savaşı'ndan önce Balkanlar'da yaşanan bu çekişmeler savaşı kaçınılmaz bir hâle getirmiştir (Halaçoğlu 1995: 10-14). 1912'de Rusya'nın aracılığıyla Bulgaristan, Karadağ, Sırbistan ve Yunanistan'ın içerisinde yer aldığı Osmanlı Devleti'ne karşı bir Balkan Birliği kurulmuştur. Osmanlı Devleti, İtalya ile Trablusgarp'ta savaş hâlindeyken Karadağ 8 Ekim 1912'de Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmiştir (Demirhan 2012: 66). Karadağ'ın Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmesiyle başlayan I. Balkan Savaşı, 30 Mayıs 1913'te Londra Barış Antlaşması ile sona ermiştir. Savaşın sonucunda büyük toprak kayıpları yaşayan Osmanlı Devleti, Midye-Enez Hattı'nın batısından çekilmiştir. II. Balkan Savaşı'nın başlamasının temel sebebiyse büyük devletlerin ve Balkan devletlerinin Osmanlı'nın geri çekilmesi kalan toprakların paylaşılabilmesidir. Elde ettiği topraklarla yetinmeyen ve topraklarını genişletmek isteyen Bulgaristan, Makedonya'yı ele geçirmek istemiş ve 29 Haziran 1913'te Yunanistan ve Sırbistan'a saldırmıştır. Yunanistan, Sırbistan ve Bulgaristan arasındaki bu çatışmadan faydalanmak isteyen Osmanlı Devleti, 23 Temmuz 1913'te Edirne'yi kurtarmıştır (Hayta ve Birbudak 2010: 113-119). II. Balkan Savaşı sonucunda, Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında 30 Eylül 1913 tarihinde İstanbul Anlaşması imzalanmış ve bu anlaşma sonucunda Edirne, Kırklareli ve Dimetoka Osmanlı Devleti sınırları içerisinde kalmıştır.

Balkan Savaşları sırasında, binlerce insan, ulu/kutsal amaçlar, değerler için savaşmıştır. Çonoğlu'nun da ifadesiyle:

“İnsanın hayatı boyunca korumak ve kollamak zorunda olduğu birtakım değerler vardır. Vatan ve vatan duygusunun çevresinde şekillenen toprak, millet, bağımsızlık, ulusal egemenlik bu değerler içerisinde en önemli olanlarıdır. Kişi, gerektiğinde bu değerler uğruna ve kutsal bir amaç için sırası geldiğinde hayatı da dâhil pek çok şeyi feda edebilir” (2007: 63-64).

Kutsal ve ulu değerler uğruna verilen fakat felaketle sonuçlanan Balkan Savaşları, Türklerin beş asırdır içerisinde bulundukları vatan toprakları için vermiş olduğu mücadeledir. Türk tarihini etkileyen ve arkasında bir yıkım bırakan bu savaşın edebiyata yansması kaçınılmaz olmuştur. Bilge Ercilasun'un ifadesiyle:

“Tarihi olaylar hatırlanırsa Osmanlı Türk devletinin 19. ve 20. yüzyıllarda nasıl büyük bir yıkımla ve faciayla karşılaştığı görülecektir. Yaşanan bu büyük olayların sanata aksetmemesi düşünülemez. Türk milleti başından geçenleri ne kadar çabuk unutursa unutsun yine de büyük felaketlerini edebî eserlere yansıtabilmiştir. Rumeli'nin kaybedilmesinden itibaren yaşanan bütün savaşların ve olayların, göçlerin, yeterli sayılmasa da edebî eserlerde aksini görmek mümkündür” (2020: 54).

Balkan Savaşları'nın Türk edebiyatına kaçınılmaz yansması izleri hikâyelerimize Ömer Seyfettin'in Beyaz Lâle, Köprülüzade Mehmet Fuat'ın “Hicret Hikâyeleri” Aka Gündüz'ün “Abdûlmelik”, Ercüment Ekrem'in “İstanbul Uşağı” romanlarımıza Halide Edip Adıvar'ın “Ateşten Gömlek”, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun “Hüküm Gecesi”, Reşat Nuri Güntekin'in “Yeşil Gece” (Ercilasun 2020: 54-56) ve Ziya Gökalp, Mehmet Âkif, Recaizade Mahmud Ekrem, Abdülhak Hamid, Aka Gündüz, Halid Fahri, Rıza Tevfik, Celal Sahir, Ali Ekrem gibi birçok şair tarafından kaleme alınan eserlerle şiirlerimize yansmıştır (Duman 2005: 353-365). Balkan Savaşları'nı konu edinen bu eserlerin örnekleri çoğaltılabilmesi Balkan Savaşları'nın Türk toplumu üzerinde bıraktığı derin etkinin göstergesidir. Balkan Savaşları ile ilgili alınan bu şiirlerde Türk kimliğine, ortak dil, din ve belleğine vurgu yapılmaktadır. Bu bağlamda Kanter'in ifadesiyle:

“Millî bilincin yaratılmasında dilin rolü bu dönemde bir zorunluluk olarak ortaya çıkar. Özellikle Balkan Savaşlarında Türklüğün hedef alınması, bir savunma biçimi olarak kendini

var etme çabasını geliştirir. Türklüğü Balkanlar'dan söküp atmak için girişilen bu acımasız girişim karşısında direnişin özünü dil bilincinin oluşturması oldukça etkili ve manidardır” (2017: 88).

Osmanlı Devleti'nin siyasi, sosyal ve iktisadi açıdan çok ciddi manada etkileyen bu savaşlar sırasında Balkanlar'da yaşanan zulümleri, hazin tabloyu şiirlerinde konu edinen şairlerden biri de Necmeddin Sahir Sılan'dır.

Necmeddin Sahir Sılan, 1896 yılında Edirne vilayetine bağlı Kırkkilise günümüzdeki ismiyle Kırklareli'de doğmuştur. Necmeddin Sahir'in babası Salih Necati Sahir Bey, annesi Melek Hanım'dır (Sılan 1996a: 2177). Necmeddin Sahir, II. Meşrutiyet, I. Dünya Savaşı ve Mütareke dönemlerinde İstanbul'da *Tercüman-ı Hakikat*, *Tanin* (T. Z. 1914: 546), *Zaman* (Atalay 1932: 4) gibi gazetelerde çalışmıştır. Necmeddin Sahir, Balkan Savaşları sırasında esir düşmüş bir zabıt ile mülakat gerçekleştirmiştir (“Bir Esirimizin Defter-i Hatıratı” 1913: 3). Bu yazı “Bir Esirimizin Defter-i Hatıratı”¹ adıyla *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde imzasız olarak tefrika edilmiş ve bu tefrika 1916 yılında *İslam Düşmanları Bir Esirimizin Defter-i Hatıratından* ismiyle kitaplaştırılmıştır (Necmeddin Sahir, 1916: *İslam Düşmanları*). Necmeddin Sahir, 1914-1918 yılları arasında Mustafa Kemal Atatürk ile iki kez mülakat yapma imkânı bulmuştur. O yıllarda İstanbul'da bulunan Miralay Mustafa Kemal ile gerçekleştirilen bu mülakat, uygulanan sansür nedeniyle, *Tanin* gazetesinde yayımlanamamıştır. Fakat Necmeddin Sahir'in Atatürk'le Pera Palas'ta gerçekleştirdiği mülakat (Kocatürk 2005: 93), 17 Kasım 1918 tarihinde *Zaman* gazetesinde imzasız olarak yayımlanmıştır. Bu beyanatta Atatürk, Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu durum hakkında görüşlerini belirtmiştir (“Mustafa Kemal Paşa'nın Beyanatı” 1918: 2).

1921 yılının ilk haftaları Ankara'ya giderek Millî Mücadele'ye katılmış olan Necmeddin Sahir, Ankara'da gazetecilik ve yazarlık faaliyetleri yürütmüştür: “Birinci İnönü Harbinden sonra İstanbul'dan bir muharrir kafilesi daha geldi. Bunlar da Necmettin Sahir, Ziya Gevher, Kemal Salih, Ahmet Hidayet beylerdi” (Şapolyo 1967: 136). Aynı zamanda bu buhranlı yıllarda Sahir, Kütahya-Eskişehir Muharebeleri'nden sonra, Birinci Dönem TBMM üyeleriyle bir anket gerçekleştirmiştir (Sılan, 2004: *İlk Meclis Anketi*). Millî Mücadele'ye cephe gerisinden verdiği hizmetlerden dolayı Necmeddin Sahir'e Büyük Millet Meclisi'nin ve Mustafa Kemal Atatürk'ün

¹ “Bir Esirimizin Defter-i Hatıratı”, *Tercüman-ı Hakikat*, Sayı 11689, 11 Teşrin-i Evvel 1329, s. 3 / Sayı 11700, 22 Teşrin-i Evvel 1329, s. 3 tarihleri arasında yayımlanmıştır.

kararıyla İstiklâl Madalyası takdim edilmiştir (“İstiklâl Madalyası Tevzii” 1933: 8). Necmeddin Sahir, 1923-1927 tarihlerinde Başvekâlet Kalem-i Mahsus müdürlüğü görevini üstlenmiştir. 1927-1939 yılları arasında Üsküdar – Kadıköy Halk Tramvayları T.A.Ş.’in genel müdürlüğü (“Üsküdar Tramvayları Müdüriyeti” 1930: 2), Başkanlık Divan kâtipliği gibi çeşitli üst düzey görevlerde bulunmuştur. Bu üst düzey görevler ardından Necmeddin Sahir, TBMM’nin altıncı döneminde Bingöl milletvekili (“Meb’us Namzed Listesi” 1939: 8) olarak meclise katılmıştır. TBMM’nin yedinci döneminde ve TBMM’nin sekizinci döneminde Tunceli milletvekilliği yapmıştır (Günay 2007: 107-108). Silan, 21 Ağustos 1992’de 96 yaşında vefat etmiştir (“Silan Toprağa Verildi” 1992: 16). II. Meşrutiyet döneminden Cumhuriyet’in ilk yıllarına kadar edebiyat ve gazetecilik alanında aktif rol oynayan Necmeddin Sahir Silan, 1912-1913 tarihleri arasında kaleme aldığı şiirleriyle Balkan Savaşları’nı ölümsüzleştirerek dönemin hafızasına ve edebiyatına katkı sağlamış bir şahsiyettir.

Necmeddin Sahir Silan’ın Şiirlerinde Balkan Savaşları

8

Necmeddin Sahir, yazı hayatına II. Meşrutiyet yıllarında başlamıştır. Necmeddin Sahir’in imzalı ilk yayını, *Rübâb* mecmuasının 2. sayısında 15 Şubat 1912 (h. 2 Şubat 1327) tarihinde yayımlanan “Kotram” adlı şiiridir (1912a: 14). Yazı hayatına bireysel temalı şiirlerle başlayan Necmeddin Sahir, kısa bir süre sonrasında toplumsal şiirler kaleme almaya başlamıştır. Trablusgarp Savaşı ve Balkan Savaşları döneminin buhranlı havasından etkilenen Necmeddin Sahir, şiirlerinde kahramanlık ve vatan sevgisi temalarına ağırlık vermiştir. Necmeddin Sahir’in şiirlerinde dönemlerde yaşanan savaşların ve işgallerin yansımaları görmek mümkündür. Nitekim Necmeddin Sahir, Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları, Çanakkale Savaşı, Kurtuluş Savaşı gibi Türk tarihinde önemli yer edinen savaşları şiirlerinde konu edinmiştir. Bu savaşlar arasında şiirlerinde en çok ön plana çıkan savaş ise Balkan Savaşları’dır. Necmeddin Sahir’in 1912-1913 yılları arasında, *Donanma*, *Tasvir-i Efkâr*, *Türk Duygusu*, *Büyük Duygu*, *Tan* adlı gazete ve dergilerde, kaleme aldığı şiirlerinde Balkan Savaşları’nın izleri görülmektedir.

Cephedeki Askerlere Sesleniş

Necmeddin Sahir, Balkan Savaşları sırasında Türk milletini ve ordusunu yücelten şiirler kaleme alır. Bu şiirlerinde Türkün varlığını düşmanlardan

koruyan cephedeki askerlere seslenir. Necmeddin Sahir, 26 Kasım 1912 tarihinde kaleme aldığı, “Son Dua”² adlı şiirinde cephedeki askere seslenerek düşmandan öç/intikam almasının önemini şöyle dile getirir:

Yükselsin ufuklarda kızıl renkli hilâlin
Bir mevce-yi pür-şan ile... Kâfirleri mahvet!
Koş, düşmanın beynini ez.. Darb ü cidâlin
Kahreylesin alçakları Balkanlar'da müebbed...

Görsün kanayan kalbini yamyam medeniyet;
Koş sar, ninemin bağrını, al kanını dindir,
Bir darbe-yi kakhâr ile düşmanları kahret
Vur darbedeki hâ'inlere, Allah için indir.

Bir darbe-yi medhûş ile katilleri öldür,
Koş, süngüle zalimleri; hak 'aşkına öldür.
Koş, vur! Gâvurun meş'ale-yi ikbâlini söndür:

Kabrindeki ecdâdını ahfâdını güldür.
Zulm eyleyen alçaklara koş, kinini öğret:
Git, Sofya'ya Türk! Rayet-ı İslâmını rehz et (1912c: 354-355).

Cephe gerisinde kalanların öcünün ve kanının sadece düşman öldürdükçe dineceğini şiirde vurgulanmaktadır. Düşman için kâfir, yamyam, hain zulüm eyleyen, alçak gibi ifadelere kullanılmış ve “Yamyam medeniyet” ifadesi şiirde özellikle ön plana çıkarılmıştır. Medeniyetin yamyamlığı, Balkan coğrafyasının kan ile sulanması ve halka yapılan zulümlerle eşleştirilmektedir. Necmeddin Sahir'in kaleme aldığı önce 10 Şubat 1913 tarihinde *Tasvir-i Efkar* gazetesinde ve daha sonra *Donanma* mecmuasında³ yayımlanan “Nifak” adlı şiirinde, şu ifadelere yer verilir:

Ey cünd-i bekâ şan, yürü!.. Pejmürde o, pür-hün
Annen ulu yurdunda perişan yatıyorken,
-Ağlar gibi hüsrân ile hep bizlere mahzûn-
Kurtar onu, hak uğruna zalimler elinden...
Kalbindeki 'isyan ile pür-şan ve mübeccel
Artık yürü!.. Ecdadının 'ulvî, şeref-âver
Aç şehir iclâlini koş mağribe yüksel
Zulmün pür-ikbâlini kır... Çünkü sitem-ger

² Bu şiir, birkaç değişiklikle “Koş, Vur!” başlığıyla tekrar yayımlanmıştır: Necmeddin Sahir “Koş, Vur!”, *Servet-i Fünun* Sayı 1249, 30 Nisan 1331, s. 11.

³ Necmeddin Sahir “Nifak”, *Donanma*, Sayı 40, Haziran 1329, s. 714.

Düşmanları imha ile hep yükseleceksin.

Türkün ulu tarihine sen şan vereceksin (1913a: 3).

Bu şiirde, cephedeki askerlere hazin/acı bir tonla seslenmiştir. I. Balkan Savaşı'nın zorlu gidişatı tüm ülkeyi karanlık bir havaya bürümüştür. Bu hava şiire de yansımış ve şair, cephenin gerisinde kalanlar için perişan, ağlar gibi hüsrân, mahzun gibi ifadeler kullanılmıştır. Şiirin son dizesi ayrı yazılarak özellikle vurgulanmak istenmiştir. "Türkün ulu tarihine sen şan vereceksin" ifadesiyle umudun hâlâ kaybedilmediğini ve ülkenin şanını sadece cephedeki askerlerin düşmanla çarpışarak kazandırabileceği vurgulanmıştır.

Cephedeki askerler için Balkan Savaşları yıllarında şiir kaleme alan bir isimde Köprülüzâde Mehmed Fuad'dır. Balkan Savaşları'nın başında *Donanma* dergisinde yayımlanan "Harb Şarkısı" şiirinde Balkanlar'da vatan toprakları için savaşan askerlere seslenir ve vatan, bayrak ve İslâm için savaşma duygusu, Mehmed Fuad'ın şiirinde de ön plana çıkarılır:

Cenk istiyoruz... Bak, yine açtık o hilâli,
Doldurmada tekbirimiz âfâk u cibâli,
Ey mâder-i mâtemzede, terk et bu melâli...
Biz müntakim evlâdınız, âmâde-i şânız
Ey ruh-ı şehidân, size hep fatiha-hanız... (1912: 217).

Necmeddin Sahir'in ilk önce Mart 1913 tarihli *Donanma* mecmuasında daha sonra *Büyük Duygu*, *Musavver İslâm Salon Mecmuası* ve *Servet-i Fünûn* mecmualarında⁴ tekrar yayımladığı "Medeniyet" adlı şiirinde, zulme karşı gelmenin tek yolunun düşmanla mücadele etmekten geçtiğini dizlerinde şöyle dile getirir:

Ezilirken harîm-i hak vatan
Ölüyorken ta uzakta bak bir can.
Kanlı bu girye ile bak şu yerde yatan
Saçı ak pak, zavallı anne vatan:
İnliyorken zavallı 'âileler
Genç çocuklar, kederli valideler,
Bitsin artık bu kanlı hâileler.
Top, şarapnel, ve, bomba: Mahv-ı beşer..
Bu ne vahşet?. Bu zulme kim dayanır?..
Yeter artık, bu zulme kükre, bağır,

⁴

Necmeddin Sahir "Medeniyet", *Büyük Duygu*, Sayı 15, 8 Ağustos 1329, s. 252. / *Musavver İslâm Salon Mecmuası* Sayı 1, 27 Mart 1330, s. 10. / *Servet-i Fünûn* Sayı 1231, 25 Kânûn-u Evvel 1330, s. 138.

Sende koş, git, cebin düşmanı kır!
Çünkü 'asrın unutma: Kanlı 'asır... (1913b: 589).

Mehmed Âkif'in bu buhranlı yıllarda kaleme aldığı şiirinde ifade ettiği gibi: "Kim bilir hangi şenâatle oyulmuş gözler! / 'Medeniyet' denilen vahşete lâ'netler eder," (Ersoy 2021: 292) şair de bu vahşeti yaratan medeni düşmana karşı bir birlik ve beraberlik duygusu uyandırmak ister. Medeniyetin zulüm, keder, acı getiren bir kavram olduğunu vurgular. Aynı zamanda şair, bu kanlı asrı yaratan medeniyete karşı duran herkesi bu çağın birer kahramanı olarak nitelendirir.

Necmeddin Sahir'in önce Mayıs 1913 tarihli *Donanma* ve daha sonra *Servet-i Fünûn* mecmuasında⁵ yayımlattığı "Orduya:" adlı şiirde orduya seslenir ve orduyu Türk milletinin hayatı olarak değerlendirir:

Ey ordu sen hayatısın ancak bu milletin
Ezdirmemen hilâlini: En şanlı fitratın;
Koş, ez cebin levmini a'dâ-yı dinin
Mahvet ümid ve şevkini kır, kahpe düşmanının..

Bak Türklüğünün vakârını telvîse sa'y eden
-Bir hırs ateşin ile hep kahr ve zulüm eden-
Düşmanların cünûdına; ey şanlı ordu sen:
Her lahza bir gıriv ile yurdunda inlesin (1913ç: 701).

Şair, Türklüğün gururunu/onurunu koruyan bir varlık olarak orduyu en şanlı makama laik görür. Bu bağlamda orduya yönelik bir şiir kaleme alan isim de Ali Ekrem'dir. Ali Ekrem'de "Orduya Hitâp!" adlı şiirinde, Sahir gibi cephedeki askerlere seslenir. Fakat Necmeddin Sahir'in şiirinde Türklük vurgusu hâkimken Ali Ekrem'in şiirinde İslâmcılık vurgusu hâkimdir: "Ey asker-i İslâm, ulu dinin gidiyor arş! / Azminde Muhammed sana, Allah sana yoldaş" (1913: 3). Bu bağlamda Necmeddin Sahir'in Türklük vurgusunu şiirlerinde ön plana çıkardığı görülmektedir.

22 Mayıs 1913 tarihli Büyük Duygu mecmuasında yayımlanan Necmeddin Sahir, kaleme aldığı "Kuvvet" adlı şiirde, kuvvetin Türk milletine Tanrı tarafından verildiği ve bu kuvvetle vatani korumanın önemi dile getirir:

Kuvvet bize bir silah ki Tanrımızdan verilmiş.
O kutla bu mukaddes vatanımız dirilmiş.
Balkanları, yamaçları bu yürekle aşarız,
Biz onunla çalışırız, bu dünyada yaşarız..

⁵ Necmeddin Sahir. "Orduya", *Servet-i Fünûn*, Sayı 1225, 13 Teşrin-i Sâni 1330, s. 43.

Bir demirci çekicini elleriyle kaldırır.
 Ezer, döker demirini ona şekil aldırır;
 Bir ma'denci yeraltında çevik, gürbüz çalışır
 Yaşamak için dar yerde her sızıya alışır.
 Kuvvet kardaş, bu olmazsa ne kılınçlar oynasır,
 Ne bir düşman tutsaglanır, ne kolları bağlanır,
 Her bir cenkte ne kumandan, ne bir 'asker uğraşır.
 En sonunda bu vatanın yüreciği dağlanır (1913e: 91).

Necmeddin Sahir, kaleme aldığı bu şiirde kuvvetin Türklere Tanrı tarafından verildiği fakat sadece kuvvetin yetmeyeceği vatani korumak için çalışmanın gerektiğini vurgular. I. Balkan Savaşı'nın sonlarına doğru aldığı bu şiirde Silan, orduya seslenerek kuvvetin yitirilmemesi gerektiğini aksi takdirde vatanın büyük acılar çekeceğini ifade eder. "Kuvvet" adlı şiirde öne çıkarılan bu Türklük vurgusu Aka Gündüz'ün "İstiklâl Marşı" adlı şiirinde de görülür:

Biz zilletin pençesine girmeyiz,
 Fazilettir sermayemiz şanımız;
 Yurdumuzu kahpe gibi vermeyiz,
 Halis Türk'tür her bir damla kanımız:
 Dağ deme! Taş deme! Çık korkma kardaş!
 At korkma, yak korkma! Yık korkma kardaş! (1913: 211).

Özetle Necmeddin Sahir şiirlerinde, cephedeki askerlere seslenerek özellikle I. Balkan Savaşı yıllarında yenilgiler yaşayan ordunun tekrar güç kazanması gerektiğini vurgulamış ve ordunun kaybetmesiyle vatanın kaybedilmesi arasında ilişki kurmuştur. Silan, cephedeki askerlere seslendiği bu şiirlerinde, vatan, İslam, bayrak, anne, aile gibi değerlerin önemini dile getirmiştir.

Cephede Gösterilen Kahramanlıklar

Necmeddin Sahir Silan, cephede gösterilen kahramanlıklar, cesaret ve kazanılan zaferler hakkında şiirler kaleme almıştır. Bu bağlamda yazdığı ilk şiiri "Hamidiye'nin Zaferi" adını taşımaktadır. Şiirde I. Balkan Savaşı sırasında Çanakkale'yi abluka altına alan Yunan donanmasını aşarak sağladığı başarı ile Hamidiye kahramanı olarak tanınan Rauf Bey'in kahramanlıkları dile getirilir:

Bir gayz ü kin ve kahr ile ejderli gülleler
 Yağdırdı nâr-ı gılzeti Garb'ın cebinine,
 Doldurdu zehr-i hûnunu çeşm-i mühinine,
 Ufkun kızıl bilâdına yükseldi gövdeler...

Artık sema yığın, yığın ateşle mümtelî
Bir belde-i cehennemi bir kanlı göl gibi;
'Aks eylemiş denizlere ezlâl-i mümtedî
Seylâbeler kefenlenmiş â'dâ-yı zalimi...
Sisler dağıldı, gölgeler açıldı, vehleten
Bir va'z-ı ihtişam ile yükseldi bir hilâl
Garb'ın sema-yı târına pürşân ü bî-zevâl
Teyîd eder bu şanını âtî müebbeden...
(Necmeddin Sahir 1912ç: 478).

Şair, “gölgeler açıldı”, “sisler dağıldı” ve “yükseldi bir hilâl” ifadeleriyle Osmanlı Devleti'nin yeniden yükseleceğini ve Balkan Savaşı'nın getirdiği o sisin ve gölgenin dağılacağını vurgulamaktadır.

Necmeddin Sahir, “Edirne” başlıklı iki farklı şiir kaleme alır ve “Edirne” başlıklı ilk şiirinde Edirne'de yapılan zulüm dile getirir. Eylül 1913 tarihinde *Büyük Duygu* ve *Tan* mecmualarında⁶ yayımlanmış olan “Edirne” başlığını taşıyan ikinci şiirinde Necmeddin Sahir, Edirne'nin kurtuluşunu şöyle dile getirir:

Zaferle şana mübeddel olunca işte bu cenk:
Yürürdü ordu muhabbetle pür-şeref ve, vakur,
Bir intikam müebbedle münceî-yi gurur,
O kahbe düşman hûd-gâmî, çiğneyip, ezerek
O şehri sâkıt 'uzemâya, iftihâr ederek,
Girince şanlı, mukaddes bir ordu müntakimâ,
Çekildi düşman hûn-hâr, kaçtı münhezimen...

Bugün mazhar ve fâik Edirne kalesine,
Şerefli sancağı Türk'ün dikildi işte yine;
Samîm-i ruha nüfûz eyleyip olunca vezân
Bütün dudakları bûs etti ince bir tehlîl,
Okundu sonra cevâmi'de bir du'â celîl... (1913f: 270).

Edirne'nin kurtuluşunu anlatan bu dizelerde, dönemin edeb intikam duygusu ön plana çıkmaktadır. “Şanlı”, “şeref ve vakur”, “mukaddes” ordunun kahramanlıkları dile getirilmiş ve Edirne'nin kurtuluşu “mazhar ve fâik Edirne kalesine / Şerefli sancağı Türk'ün dikildi işte yine” dizeleriyle vurgulanmıştır.

Kısacası Necmeddin Sahir, cephede gösterilen kahramanlıklar hakkında kaleme aldığı şiirlerinde, Türk milletine çöken buhranlı havayı dağıtmak

⁶ Necmeddin Sahir. “Edirne”, *Tan*, Sayı 1, 20 Teşrîn-i Sâni 1329, s. 2.

ve ordunun gücünü geri kazandırmak için kazanılan başarıları özellikle dile getirmiştir. Şiirlerde, Türk ordusunun kutsallığı ve şanı dile getirilerek düşmandan intikamın alınması gerektiğinin vurgusu yapılmıştır.

Cephe Gerisindeki Bekleyiş

Necmeddin Sahir, Balkan Savaşları'nı konu edindiği şiirlerinde cephede savaşanların yanı sıra cephe gerisinde kalanların trajedilerini de işlemiştir. Balkan Savaşları'nın yaşandığı yıllarda, ülkenin üzerindeki buhranlı havayı kaldırmak ve birliktelik duygusu aşılacak istemiştir. Bu bağlamda Necmeddin Sahir Osmanlı hanımları için kaleme aldığı "Hilâl-i Ahmer" adlı şiirinde, savaşın sadece cephede verilmediğini bu ulu göreve kadınlarında katılması gerektiğini dile getirir:

Top, bomba, barut.. Kurşun, ateş, gülle yağarken
Osmanlılar elbette geçemez yâr-ı zaferden;
Bî-çarelerin kalbi kanar... Kanlar akarken
Haydi dikelim tonlarını 'âleme rağmen...

Hep gitti bugün Balkan'a evlad-ı Gazanfer,
Yalçın kayalar dinlemiyor şanlı yiğitler;
Mecrûh düşüyor ülkemizi koruyan asker:
Gel dikelim tonları hemşire beraber... (1912b: 317).

Sılan, askerler cephede ülkemizi korurken kadınların da bu savaş için elinden gelen katkıyı yapması gerektiğini şiirde dile getirerek millî bilinç vurgusu yapar. Şiirde, cephede savaşan askerler için "biçare", "yalçın kayalar", "şanlı yiğitler", "ülkemizi korurken mecruh düşen asker" gibi ifadeler kullanılmıştır. Bu ifadelerle cephede savaşan askerlerin hem kahramanlığı, cesareti ve acizliği vurgulanır. Nezihe Muhlis'in Osmanlı kızları için yazdığı "Yurdumuzun Kızlarına" adlı şiirinde de ulu amaç için cephede savaşan askerlerin imdadına yetişmenin kutsal bir görev olduğunu ifade eder:

Zalim gaddar Bulgarların hançerinin ucuyla
Yaralandı vatan ana, imdadına yetişmek
Yarasını sarıp onun feryadına ses vermek
Kızların en mukaddes, en mübeccel borcudur...(1912: 355).

Her iki şiirde de cephe gerisinde kalan kadınlara bir birliktelik çağrısı yaparak cephedeki askerlerin, gelen desteklere ihtiyacı olduğu dile getirilmiştir.

Savaşın Acı Yüzü

Rumeli Türklerine yapılan baskı ve zulümler Balkan Savaşları sonucunda ordunun çekilmesiyle uç noktaya ulaşmıştır. Bu baskı, zulüm ve katliamlar şairler ve yazarlar tarafından işlenmiştir. Necmeddin Sahir, Balkan Savaşları sırasında yaşanan acı kayıpları, katliamları, çekilen zulümleri kısacası Balkan Türklerin yaşadığı acı tabloyu yansıtan şiirler kaleme almıştır. Bu bağlamda Necmeddin Sahir'in kaleme aldığı, *Donanma* mecmuasında yayımlanan “Edirne” adlı şiirinde Balkan Savaşı'nın bıraktığı acı tablo şöyle tasvir edilmektedir:

Fakat bu sukûtle inliyor târîh,
Sukûta başladı gökten pür-i'tilâ merîh.
Ezildi taşların altında bak okum necîb,
Dikildi ma'bed-i İslâm'a işte: Kanlı salîb..
Meriç ile Arda bugün sanki bir bahîre-i hûn,
İçinde bin yığın ecsâd boğuldu şehka-füzûn.
Sımâh-ı milleti tahriş ederdi bir nâkus,
Zavallı bakireler şimdi işte bir nâmûs.. (1913c: 652).

Şiirde Edirne üzerinden aslında, Balkan Savaşları sırasında harap olan tüm şehirlerin ve zulüm gören tüm Rumeli halkının acı tablosu yansıtılmaktadır. Meriç ve Arda, kanlı binlerce cesetlerin boğuldu çığlık nehirlerine benzetilmiştir. Mabretler yıkılmış, halkın namusu ayaklar altına serilmiştir. Türk milletinin tarihi sükûtle inlemekte ve İslam mabedinde duyulan çan sesleri milletin kulağını tahriş etmektedir.

Balkan Savaşları'nda yapılan zulümleri işlediği, Sebîlürreşâd'da 10 Nisan 1913'te yayımlanan şiirinde Âkif, Allah'a Rumeli'deki zulmün, sefaletin ve felaketin nedeni sorar:

Solsun mu o parlak yüzü Kur'ân-ı Hakîm'in?
İslâm ayakaltında sürünsün mü nihâyet?
Yârab, bu ne hüsrândır, ilâhî, bu ne zillet?
Mazlûmu nedir ezmede, ezdirmede ma'nâ?
Zâlimleri adlin, hani, öldürmedi hâlâ! (Ersoy 2021: 304).

Necmeddin Sahir'in savaşın acı yüzünü yansıttığı bir diğer şiiri de “Yakarış” başlığını taşır. *Yakarış* adlı bu şiirde Mehmed Âkif'in izlerine rastlanılır. Necmeddin Sahir'in *Türk Duygusu* daha sonra *Tan* mecmuasında⁷ yeniden yayımlanan “Yakarış” adlı şiirinde Rumeli'deki zulüm karşısında, Allah'a dua eden bir ihtiyarı konu edinir:

⁷ Necmeddin Sahir . “Yakarış”, *Tan*, Sayı 2, 18 Kânûn-u Evvel 1329, s. 39-40.

Yüce gökte gezinirken kanlı bir sis, kan, duman;
İşittim ki uzaklarda türbesinde uyuyan
Kaanımın livâsını harap etmiş alçaklar,
Çiğnemişler hep yurdumu kanla dolmuş topraklar...

Kardaşımı Rumeli’de boğazlamış canavar;
Kâtil, düşman nâmûsumu lekelemiş... Bu ne âr?
Koç oğullar hepsi gitmiş yurdum için Balkan’a
Lakin ben bir ihtiyarım dize geldim bak sana:

Bu ölüler dünyasında el açarak inlerken,
-Bugün artık yüreğimle sana niyâz ederken-
Yakarış budur işte ey sevgili yalavaç!

Şu gözümü yalazayan pırıl, pırıl altın taç
Bayrağımın al kanıyla hep boyansın, kan olsun
O, salibin çirkin adı bu küreden yok olsun (1913d: 14).

Rumeli’de yapılan yıkım ve zulüm, ilk iki dizede işlenmiştir. Sonraki dizelerde Rumeli’de yapılan zulüm karşısında Allah’a sığınan bir ihtiyarın duasına yer verilmektedir.

Necmeddin Sahir, Balkan Savaşları sırasında halka yapılan zulmü ve savaşın feci şartlarını şiirlerinde konu edinerek savaşın acı yüzünü ölümsüzleştirmiştir. Savaşın Rumeli’de bıraktığı acı tabloyu şiirlerinde tasvir ederek, Türk milletinin yaşadığı buhranlı yılların hafızasına katkı sağlamıştır.

SONUÇ

Balkan Savaşları, ardında acı ve yıkım bırakmış binlerce asker ve sivil halkın ölümüyle sonuçlanmıştır. Balkan Türkleri savaşın sürdüğü bir yıl içinde zulüm görmüş, sefalet içinde bırakılmış ve göçe zorlanmıştır. Türk milletini derinden etkileyen savaş, Türk edebiyatına yansımış ve Balkan Savaşları ile ilgili hikâyeler, tiyatrolar ve şiirler vb. eserler kaleme alınmıştır. Dönemin dergilerini ve gazetelerini incelediğimizde Balkan Savaşları’nın basında kapladığı yeri görmek mümkündür. Ziya Gökalp, Mehmet Âkif, Halid Fahri ve Rıza Tevfik gibi birçok şair bu dönemde kaleme aldığı şiirlerinde Balkan Savaşları’nı konu edinmiştir. 15 Şubat 1912 tarihli *Rübâb* mecmuasıyla birlikte dönemin gazete ve mecmualarında eser vermeye başlayan, 1896 tarihinde Edirne vilayetine bağlı eski adıyla Kırkkilise yeni ismiyle Kırklareli’de dünyaya gelen ve 1992’de İstanbul’da vefat eden Necmeddin Sahir Silan, Balkan Savaşları’nı şiirlerinde konu

edinmiş bir diğer isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Balkan Savaşları yıllarında İstanbul'da *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde çalışan Necmeddin Sahir, Balkan Savaşları'na yakından tanıklık etmiştir. Necmeddin Sahir'in Balkan Savaşları'na yakından tanıklık etmesi şiirlerine dönemin ruhunun sinmesine sebep olmuştur.

Bu bağlamda Balkan Savaşları'nın yansımalarını Necmeddin Sahir'in 1912-1913 yılları arasında, *Tasvir-i Efkar* gazetesinde ve *Donanma*, *Türk Duygusu*, *Büyük Duygu*, *Tan* mecmularında yayımlanan şiirlerinde, görmek mümkündür.

Sonuç olarak, Necmeddin Sahir'in Balkan Savaşları yıllarında kaleme aldığı şiirlerinde, cephedeki yapılan kahramanlıkları, cephe gerisinde kalanları ve savaşın acı yüzünü konu edinmiştir. Necmeddin Sahir, cephe gerisinde kalanlar için yazdığı şiirinde, birlik beraberlik vurgusu yaparak savaşın sadece cephede sürmediğini dile getirmiştir. Ordunun aldığı yenilgilerden ve Rumeli'de kaybedilen topraklardan dolayı cephede gösterilen kahramanlıklar hakkında sadece iki şiir ("Hamidiye'nin Zaferi" ve "Edirne") kaleme alabilmiştir. Özellikle Osmanlı Devleti'nin eski başkenti olan Edirne için iki ayrı şiir kaleme almıştır. Necmeddin Sahir, Edirne'nin Osmanlı toprağına yeniden katılmasını coşkuyla karşılamış ve şiirinde ölen askerlerin ve halkın intikamının alındığını dile getirmiştir. Vatanı korumanın önemi, cesaret, kahramanlık, intikam gibi değerleri şiirlerinde sıklıkla dile getirmiştir. Balkan Savaşları sırasında Rumeli Türklerine yapılan zulmü, harap olmuş şehirleri ve insanları tasvir ederek Balkan Savaşları'nı kaleme aldığı şiirleriyle ölümsüzleştirmiştir. Necmeddin Sahir, kaleme aldığı şiirleriyle ardında derin acılar, yaralar bırakmış, salgın hastalıklar, savaşlar nedeniyle yaşamını yitirmiş, esir düşmüş ve göç etmeye zorlanmış Rumeli topraklarında yaşayan Türklerin sesi olmuştur. Kısacası Necmeddin Sahir, 1912-1913 yıllarında kaleme aldığı şiirleriyle Türk milleti üzerinde derin izler ve yaralar bırakan Balkan Savaşları'nda, Rumeli topraklarının yaşadığı trajediyi dile getirmiş ve bu trajedinin sadece Türk milletinin birlik olarak aşabileceğini vurgulamıştır.

KAYNAKLAR

(10 Kânunusani 1930). "Üsküdar Tramvayları Müdüriyeti", *Cumhuriyet* 2039, s.2.

(30 Teşrinievvel 1933). "İstiklâl Madalyası Tevzii", *Cumhuriyet* 3407, s.8.

(25 Mart 1939). "Meb'us Namzed Listesi", *Cumhuriyet* 5338, s.8.

(24 Ağustos 1992). "Silan Toprağına Verildi", *Milliyet*, s.16.

- Aka Gündüz (23 Ekim 1913). “İstiklâl Marşı”, *Halka Doğru* 27, s.211.
- Ali Ekrem (16 Şubat 1913). “Orduya Hitâp!”, *Tanin* 1500, s.3.
- Atalay, Besim (4 Mart 1932). “Dil Meseleleri: Lügât Münakaşası”, *Cumhuriyet* 2811, s.4.
- Çonoğlu, Salim (2007). *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Ölüm 1920-1950*. Akçağ Yayınları.
- Demirhan, Sait Pertev (2012). *Balkan Savaşı’nda Büyük Genel Karargâh*. Çev. Sema Demirtaş, Alfa Yayınları.
- Duman, Haluk Harun (2005). *Balkanlara Veda –Basın ve Edebiyatta Balkan Savaşı (1912-1913)*. Duyap Yayıncılık.
- Ercilasun, Bilge (2020). *Bir Vatan Kaybettiler Balkanların Fethi ve Kaybını Ele Alan Romanlar Üzerinde Bir İnceleme*. Ötüken Neşriyat.
- Ersoy, Mehmet Âkif (2021). *Safahat*. Haz. Salim Çonoğlu, Ötüken Neşriyat.
- Günay, Ş. Şenal (2007). *Türk Parlamento Tarihi TBMM VI. Dönem (3 Nisan 1939 – 15 Ocak 1943). V. Cilt VI. Dönem Milletvekillerinin Özgeçmişleri*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakıf Yayınları.
- Halaçoğlu, Ahmet (1995). *Balkan Harbi Sırasında Rumeli’den Türk Göçleri (1912-1913)*. Türk Tarih Kurumu.
- Hayta, Necdet ve Birbudak, Togay Seçkin (2010). *Balkan Savaşları’nda Edirne*. Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.
- Kanter, Muhammet Fatih (2017). *Milli Edebiyat Dönemi Türk Şiirinde Benlik Algısı ve Kimlik Kurgusu*. Kitabevi.
- Kocatürk, Utkan (2005). “Atatürk’ün Güvenini Kazanmış Bir İnsan Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahrirat ve Evrak Kalemi Müdürü Necmettin Sahir Silan”, *Atatürk Çizgisinde Geçmişten Geleceğe Atatürk Ve Yakın Tarihimize İlişkin Görüşmeler Araştırmalar Belgeler*, Semih Ofset, s. 86-101.
- Köprülüzâde Mehmed Fuad (Eylül 1912). “Harb Şarkısı”, *Donanma* 31, s.317.
- Nezihe Muhlis (Ekim 1912). “Yurdumuzun Kızları”, *Donanma* 32, s.354-355.
- Şapolyo, Enver Behnan (1967). *Mustafa Kemal Paşa ve Millî Mücadelenin İç Âlemi*. İnkılâp ve Aka Kitabevleri.
- T. Z. (1914). *Nevsâl-ı Millî*. Artin Asaduryan ve Mahdumları Matbaası.

Necmeddin Sahir Sılan'a Ait Eserlerin Kaynakçası

(24 Ekim 1913). “Bir Esirimizin Defter-i Hatıratı”, *Tercüman-ı Hakikat* 11689, s.3.

(17 Kasım 1918). “Mustafa Kemal Paşa'nın Beyanatı”, *Zaman* 222, s.2.

Necmeddin Sahir (15 Şubat 1912a). “Kotram”, *Rübâb* 2, s.14.

Necmeddin Sahir (Eylül 1912b). “Hilâl-i Ahmer”, *Donanma* 31, s.317.

Necmeddin Sahir (Ekim 1912c). “Son Dua”, *Donanma* 32, s.354-355.

Necmeddin Sahir (Aralık 1912ç -Ocak 1913). “Hamidiye'nin Zaferine”, *Donanma* 34-35, s.478.

Necmeddin Sahir (10 Şubat 1913a). “Nifak”, *Tasvir-i Efkâr* 663, s. 3.

Necmeddin Sahir (Mart 1913b). “Medeniyet”, *Donanma* 37, s. 589.

Necmeddin Sahir (Nisan 1913c). “Edirne”, *Donanma* 38, s. 652.

Necmeddin Sahir (Mayıs 1913ç). “Orduya”, *Donanma* 39, s. 701.

Necmeddin Sahir (8 Mayıs 1913d). “Yakarış”, *Türk Duygusu* 1, s. 14.

Necmeddin Sahir (22 Mayıs 1913e). “Kuvvet”, *Büyük Duygu* 6, s. 91.

Necmeddin Sahir (3 Eylül 1913f). “Edirne”, *Büyük Duygu* 16, s. 270.

Necmeddin Sahir (1916). *İslam Düşmanları Bir Esirimizin Defter-i Hatıratından*. Bab-ı ‘Ali Karşısında Yeni Turan Matbaası.

Sılan, Necmeddin Sahir (Mart 1966a). “Necmeddin Sahir Sılan'ın Hatırları: Buhran Günlerinde İmanlı Bir Genç”, *Tarih Konuşuyor* 26, s. 2176-2182.

Necmeddin Sahir (Nisan 1966b). “Necmeddin Sahir Sılan'ın Hatırları: Milli Mücadele, Cumhuriyet Yılları, Serbest Fıkra ve 1965'e Kadar”, *Tarih Konuşuyor* 27, s. 2236-2242.

Necmeddin Sahir (2004). *İlk Meclis Anketi Birinci Dönem TBMM Üyelerinin Gelecekte Bekledikleri*. Haz. Cihangir Gündoğdu, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu.

